

Latvijas psihologu profesionālās kompetences pašnovērtējums

Mg.Psych. Alīna Gēgerniece, Mg.Psych. Edijs Zemvaldis, prof. Kristīne Mārtinsone

Rīgas Stradiņa universitāte, Veselības psiholoģijas un pedagogijas katedra

Ievads

Psihologa **profesionālā kompetence (PK)** raksturo viņam piemītošo, profesionālās darbības veikšanai nepieciešamo zināšanu, prasmju un attieksmju kopumu noteiktā darba situācijā (Latvijas Vēstnesis, 2017a, 213/215). Latvijas (LV) psihologam nepieciešamās profesionālās kompetences tiek raksturotas tādos dokumentos kā - Psihologu likumā (Latvijas Vēstnesis, 2017, 75), Psihologu noteikumos (Latvijas Vēstnesis, 2018, 206), Psihologa profesijas standartā (Niedre u.c., 2019) un Psihologu ētikas kodeksā (Psihologu ētikas komisija, 2019).

Tā kā psihologs savas profesionālās darbības ietvaros var saskarties arī ar citu kultūru pārstāvjiem, psihologam nepieciešama arī **kultūras kompetence (KK)**, kas ietver zināšanas par citu kultūru pārstāvju vērtībām, pieņēmumiem un aizspriedumiem; izpratni par kulturāli atšķirīgiem klientu uzskatiem; kultūrvidei atbilstošu intervenču, stratēģiju un tehniku pielietošana. KK definētas (Sue et al, 1992).

Šī pētījuma ietvaros PK un KK tiek skatīti kā profesionāla vērtība, psihologam pašnovērtējot tās nozīmīgumu profesionālās darbības veikšanai un sasniegšanai jeb iespēju šajā mirklī kompetenci sasniegt (Фанталова, 2001, 2013).

Līdz šim LV nav veikti pētījumi par psihologu PK un KK pašnovērtējumu.

Darba mērķis

Noskaidrot, kāds ir Latvijas psihologu PK un KK nozīmīguma un sasniegšanas pašnovērtējums.

Dalībnieki, instrumentārijs, procedūra

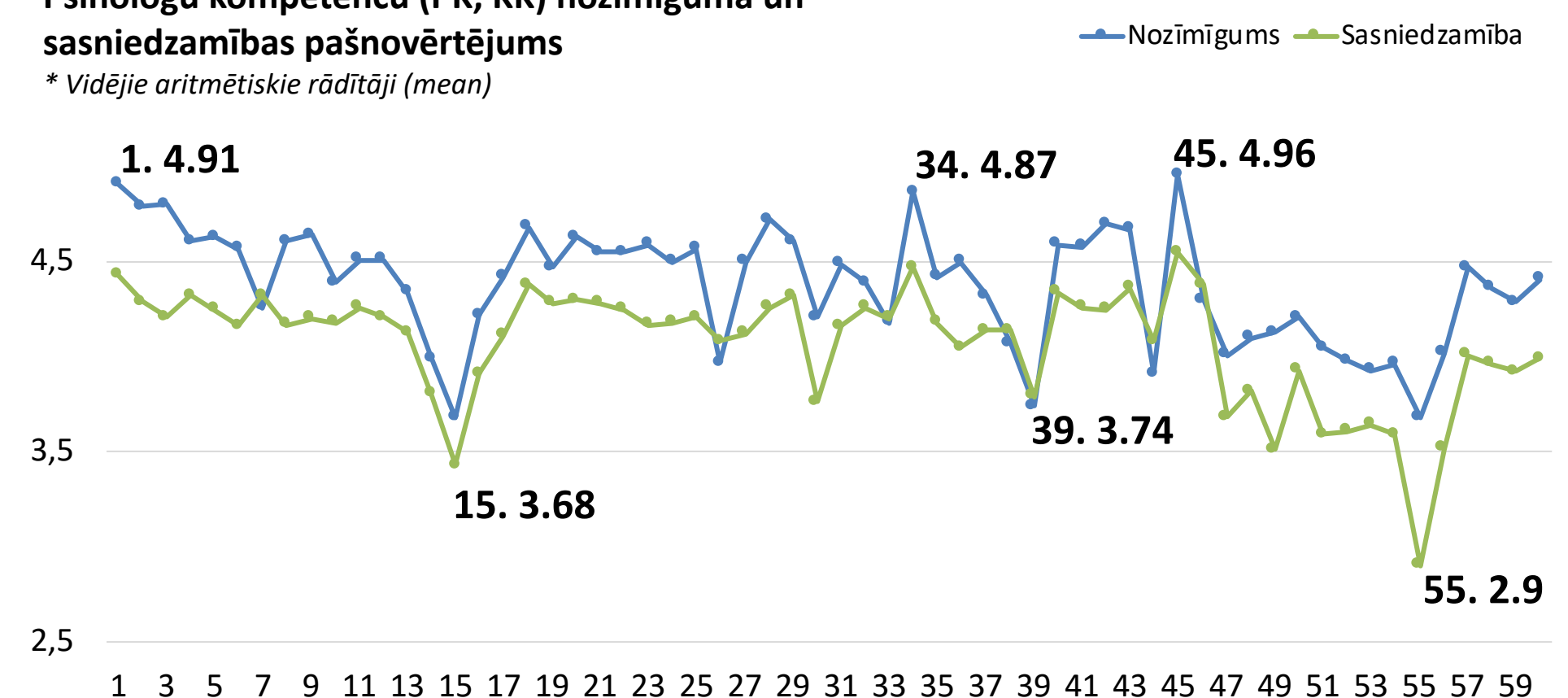
Pētījums īstenots divos posmos – pētījuma sagatavošanas posmā tika izveidota “Latvijas psihologu profesionālās kompetences pašnovērtējuma aptauja”, un pētījuma posmā tika sniegtas atbildes uz pētījuma jautājumiem - kādi ir LV psihologu pašnovērtētie PK un KK nozīmīguma/sasniegšanas rādītāji?; kāda ir atšķirība starp LV psihologu pašnovērtētajiem PK/KK nozīmīguma un sasniegšanas rādītājiem?; kāda ir atšķirība starp LV psihologu pašnovērtētās PK/KK nozīmīguma un sasniegšanas rādītājiem psihologiem ar dažādu profesionālās darbības stāžu?

Pētījumā piedalījās 76 LV psihologi vecumā no 23 līdz 64 gadiem ($M = 43,01$, $SD = 9,77$), aptverot visu profesionālo darbības jomu pārstāvjus. Pētījuma dati iegūti elektroniski un papīra-zīmuļa formā. Dalībniekiem aizpildot “Sociāldemogrāfisko aptauju” un “Latvijas psihologu profesionālās kompetences pašnovērtējuma aptauju”.

Rezultāti

Psihologu kompetenču (PK, KK) nozīmīguma un sasniegšanas pašnovērtējums

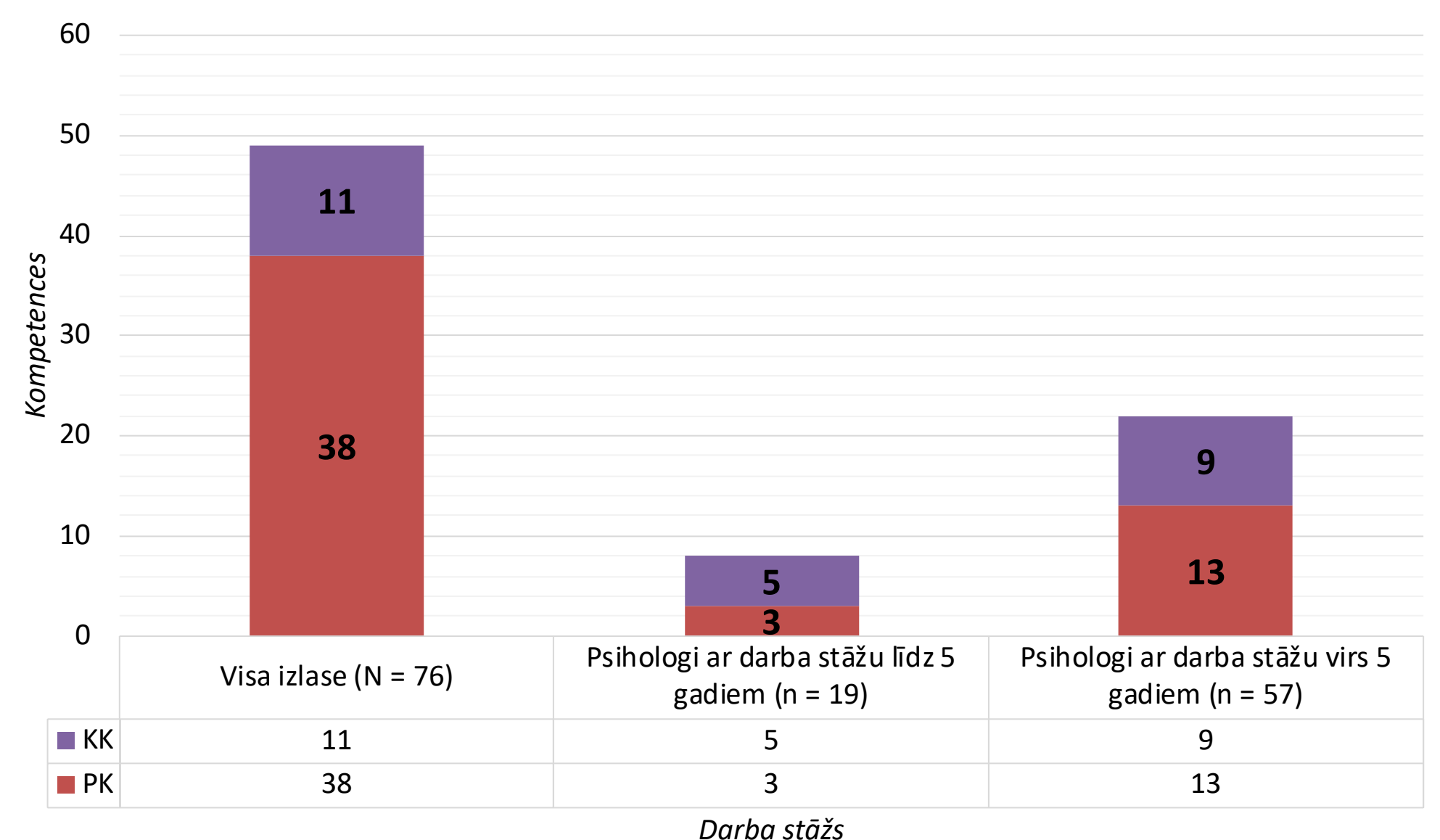
* Vidējie aritmētiskie rādītāji (mean)

Piezīme. Visaugstākie un viszemākie kompetenču (PK, KK) pašnovērtējuma rādītāji nozīmīguma un sasniegšanas pašnovērtējuma rādītāji, kas atspoguļoti grafikā: 1. Spēja veidot kontaktu ar klientu ($M = 4,91$); 15. Spēja veikt organizācijas psiholoģisko izpēti (novērtēšanu) ($M = 3,68$); 34. Spēja ievērot profesionālo ētiku ($M = 4,87$); 39. Spēja izprast radniecīgo nozaru profesionālās kompetences jomas ($M = 3,74$); 45. Spēja ievērot konfidencialitāti savā profesionālajā darbībā ($M = 4,96$); 55. Spēja veikt izpēti citās kultūras klientam ($M = 2,90$).

Statistiski nozīmīgas atšķirības starp kompetenču (PK, KK) nozīmīguma un sasniegšanas rādītājiem psihologiem ar dažādu darba stāžu

*Vilkoksona kritērijs (Wilcoxon signed-rank test)

Piezīme. Visizteiktākās (statistiski nozīmīgas) atšķirības starp kompetenču (PK, KK) nozīmīguma un sasniegšanas pašnovērtējuma rādītājiem (visos gadījumos nozīmīguma rādītāji ir augstāki par sasniegšanas rādītājiem) psihologiem ar dažādu darba stāžu tika konstatētas šādām kompetencēm (aptaujas pantiem):

PK visai izlasei - 3. Spēja izprast klienta vajadzības, grūtības un resursus ($z = -5,71^{**}$, $p < 0,01$); psihologiem ar darba stāžu līdz 5 gadiem - 40. Spēja apzināties savas profesionālās kompetences robežas ($z = -2,67^{*}$, $p < 0,05$); psihologiem ar darba stāžu vairāk nekā 5 gadiem - 8. Spēja izvēlēties klientam atbilstošu pieeju un metodes ($z = -3,99^{**}$, $p < 0,01$).

KK visai izlasei - 51. Spēja praksē pielietot zināšanas atbilstoši klienta kultūras specifikai ($z = -4,02^{**}$, $p < 0,01$); psihologiem ar darba stāžu līdz 5 gadiem - 49. Spēja pielietot atbilstošas intervences strādājot ar citās kultūras klientu ($z = -2,69^{**}$, $p < 0,01$); psihologiem ar darba stāžu vairāk nekā 5 gadiem - 55. Spēja veikt izpēti citās kultūras klientam ($z = -4,64^{**}$, $p < 0,01$).

Secinājumi

- LV normatīvajos dokumentos definētās PK lielā mērā ir saskanīgas ar aptaujāto psihologu viedokli par profesionālajā darbībā nozīmīgajām PK un par iespēju tās sasniegt
- Vairāk kā pusi no definētajām PK aptaujātie psihologi vērtē kā nozīmīgas profesionālās darbības veikšanā, taču grūtāk sasniegamas
- Aptaujāto psihologu viedoklis par vairāku PK nozīmīgumu profesionālajā darbībā un iespēju tās sasniegt psihologiem ar dažādu darba stāžu ir atšķirīgs
- Statistiski augsti KK nozīmības rādītāji ļauj secināt, ka neskatoties uz to, ka LV psihologu profesionālo darbība attiecībā uz kultūrā kompetentu praksi apskatīta tikai divos dokumentos, tie var tikt vērtēti kā pietiekami nozīmīgi un speciālistiem izpratni veicinoši pasniegti, lai psihologi, kuri uzsākuši vai turpina savas profesionālās darbības gaitas, kultūras kompetenci praksē vērtētu kā ļoti nozīmīgu.